

SULTAN II. ABDULHAMİD'İN
JEOSTRATEJİSİ VE MİRASI
ULUSLARARASI SEMPOZYUMU
(04-05 Ekim 2018)

BİLDİRİ KİTABI

Eskiyei Yayınları: 67

SULTAN II. ABDULHAMİD'İN JEOSTRATEJİSİ VE MİRASI
ULUSLARARASI SEMPOZYUMU
(04-05 Ekim 2018)
BİLDİRİ KİTABI

© Bu eserin tüm hakları saklıdır. ASBÜ'den yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

Editör
Enver ARPA

Yayına Hazırlayanlar
Luay Hatem YAQOOB
Zümriye DEMİREL
Merve BAL
Abdussamed AKAN

Mizanpaj ve Kapak Tasarım
FCR YAYIN REKLAM

Baskı ve Cilt
Şafak Matbaacılık
İvedik O.S.B. Matbaacılar Sitesi 1515. Sk. No: 53
Yenimahalle/ANKARA • Tel: 0312. 229 57 84
(Sertifika No: 16104)

Basım Tarihi: Aralık 2019

ISBN: 978-605-5978-76-1

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.eskiyei.org • e-mail:fcr@fcr.com.tr

SULTAN II. ABDULHAMİD'İN JEOSTRATEJİSİ VE MİRASI ULUSLARARASI SEMPOZYUMU

BİLDİRİ KİTABI
04-05 Ekim 2018

(Bu sempozyum Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Doğu ve Afrika Araştırmaları Enstitüsü tarafından organize edilmiş, 04-05 Ekim 2019 tarihinde ASBÜ Ulus Yerleşkesi Eski Sümerbank Binası Salonu Ulus-ANKARA adresinde icra edilmiştir.)

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi (ASBÜ),

- Araştırma odaklı,
 - Lisansüstü eksenli,
 - Uluslararası iş birliğine önem veren,
 - Güncel konulardaki araştırmalara öncelik veren,
 - İlgi alanı tüm dünyayı kuşatan,
 - Türkiye’de sosyal bilimler alanında araştırma ikliminin gelişmesinde öncü rol üstlenen,
 - Zengin bir kütüphaneye sahip,
 - Çok dilli, çok kültürlü,
 - Disiplinlerarası yaklaşımı esas alan,
 - Bulunduğu çevrenin dönüşümüne katkı sağlayan,
- bir devlet üniversitesidir.

معلومات عامة عن الجامعة

جامعة انقره للعلوم الإجتماعية جامعة حكومية تتميز بما يلي :

- مرتکز بحثي ،
- محور للدراسات العليا ،
- تعطي الأهمية الفائقة للتعاون الدولي ،
- تعطي الأولوية للمباحث اليومية المستجدة ،
- مجالها يسع كل العالم ،
- لها الريادة في تطوير مباحث العلوم الإجتماعية في تركيا ،
- تمتلك مكتبة غنية بمحتوياتها ،
- متعددة الثقافات واللغات ،
- لها دور بارز في تحديث بيئة المنطقة التي تتواجد فيها .

İmam-ı Azam Ebu Hanife İlim ve Araştırma Vakfı

İlmi Araştırmalarla bulunmak, öğrencilere ve araştırmacılara destek sağlamak üzere 2014 Yılında İstanbul'da kuruldu.

Hedefleri:

- Doğuşundan günümüze kadar, İMAM-I AZAM EBU HANİFE fikhının, öğrencilerinin, müçtehitlerinin, alimlerinin tanıtılması; bu fıkıh ekolü eserlerinin muhafazası, günümüz şartlarına göre yorumlanması ve gelecek nesillere doğru bir şekilde aktarılması.
- Bilimsel konferanslar, seminerler ve araştırmalar yoluyla insani ilimler alanındaki akademik çalışmalara ve araştırmalara katkı sunmak.
- İslam coğrafyasındaki bilim ve uygarlık tarihini incelemek, bu ilim ve bilgileri İslami ilimler alanında araştırmalarda bulunanlara ve bununla ilgilenenlere aktarmak.

وقف الإمام الأعظم أبي حنيفة للعلوم والبحوث

تأسس وقف الإمام الأعظم سنة ٢٠١٤ بمدينة اسطنبول، وهو وقف علمي يهتم بالدراسات الإسلامية والبحوث العلمية الأكاديمية الإنسانية، كما لديه رعاية للباحثين والأكاديميين في حقل العلوم الإجتماعية.

اهداف الوقف:

١. التعريف بفقہ الامام الاعظم ابو حنيفة وطلابه ومجتهديه وعلمائه منذ نشوء الفقه إلى يومنا هذا، والحفاظ على مؤلفات هذه المدرسة الفقهية والسعي الى التوفيق بينها وبين متطلبات العصر الحديث ومستجداته، ونقل علوم وأفكار هذا الفقه إلى الأجيال القادمة.
٢. الاهتمام بالدراسات والبحوث الأكاديمية في مجال العلوم الإنسانية، عن طريق تنظيم المؤتمرات العلمية والندوات ونشر البحوث.
٣. دراسة التاريخ العلمي والحضاري للجغرافية الإسلامية وتوثيقه ونقل تلك العلوم والمعارف للباحثين والمهتمين بالتراث العلمي الإسلامي.

2015 Yılında Bursa'da kurulan Kanuni Derneği 10.Osmanlı Sultanı Kanuni Sultan Süleyman başta olmak üzere tüm Osmanlı Padiőahları hakkında çalışmalar yaparak, tarihe, insanlığa ve İslam'a hizmet etmek gayesiyle çalışmalar yürütmektedir. Tarihi eserlerin yoğun olduğu İslam beldelerine seferler düzenleyerek insanların bilinçlenmesini sağlamak, konferans ve paneller düzenleyerek sürekli olarak hafızalarımızı taze tutmak gayesindeyiz.

HEDEFLERİMİZ

Kanuni Sultan Süleyman'ın değişik ölkelerdeki eserlerinin korunması ve önemsenmesi.

Kanuni Sultan Süleyman'ın tarihi mirasını ve tarih boyunca medenileşmedeki rolünü vurgulamak ve göstermek,

Osmanlı Döneminde olduğu gibi yardım, eğitim, kültür, sanat alanlarındaki rollerinin yeniden hayata kazandırılması.

VİZYONUMUZ

Osmanlı'dan kalan kültür ve medeniyet dokusunu canlandırmak, günümüz ve gelecek nesilleri bilinçlendirmek üzere çalışmalar yapmak.

NEDEN KANUNİ DERNEĞİ?

Bütün Osmanlı Padiőahları döneminde olduğu gibi Kanuni Sultan Süleyman döneminde de fetihler İslam'ın hâkimiyeti için yapılmıştır. Bizlerde Kanuni Derneği olarak tarihe, İslam'a ve insanlığa hizmet olarak yapılan ve tahrip olan birçok eseri muhafaza ve ihya çalışmaları kapsamında tamir ve restore edilmesini sağlayarak yeniden kullanıma elverişli hale getirmek.

Günümüz genç neslini tarihine ve kültürüne sahip çıkması için öğrenim gören öğrencilerimize sürekli olarak konferans, seminer ve sempozyumlar düzenlemek, yurt içinde ve yurtdışında gerek yoksullara gerekse öğrencilere yardım çalışmaları gerçekleştirerek insani yardım çalışmaları yapmak için faaliyet gösteriyoruz.

**Sultan II. Abdulhamid'in Jeostratejisi ve Mirası
Uluslararası Sempozyumu**

Sempozyum Başkanı

Prof. Dr. Mehmet Barca
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Rektörü

Sempozyum Koordinatörü

Prof. Dr. Enver Arpa

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Ejder Okumuş
Prof. Dr. Mustafa Çevik
Prof. Dr. Enver Arpa
Doç. Dr. Mustafa Sarıbyık
Dr. Öğr. Üy. Murat Bayar
Dr. Öğr. Üy. İbrahim Can Sezgin

Sekreteryaya

Zümriye Demirel
Merve Bal
Abdussamed Akan

Sempozyum Bilim Kurulu

- Prof. Dr. Abdulazim Ebu Zeyd – Hamd B. Halife Üniversitesi
Prof. Dr. Abuzer Pınar – Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Prof. Dr. Ali Danışman – Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Prof. Dr. Ali Osman Kurt – Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Prof. Dr. Ejder Okumuş – Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Prof. Dr. Feyyad Abdulmunim – Ezher Üniversitesi
Prof. Dr. Munzir Kahf – Hamd B. Halife Üniversitesi
Prof. Dr. Halit Temuri – Lübnan Üniversitesi
Prof. Dr. Latif Tokat – Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa Çevik – Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Prof. Dr. Ömer Züheyr Hafız – Melik Abdülaziz Üniversitesi
Prof. Dr. Şamil Öcal – Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Prof. Dr. Enver Arpa – Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Doç. Dr. Emced Korşe – Ürdün Üniversitesi
Doç. Dr. Mohommad Roslan – Mohommad Nour Malaya Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa Sarıbyık – Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Doç. Dr. Şahban Yıldırım – Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Dr. Öğr. Üy. Abdurrahman Al-Haj – Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Dr. Öğr. Üy. Murat Bayar – Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Dr. Öğr. Üy. İbrahim Can Sezgin – Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Takdim Konuşması – Prof. Dr. Enver Arpa (ASBÜ/DOAF Müdürü) -----	11
Açış Konuşması - Prof. Dr. Mehmet Barca (ASBÜ Rektörü)-----	15
Abdulhamid'in İslam Birliği Siyaseti Prof. Dr. İhsan Süreyya Sırma (Siirt Üniversitesi) -----	23
السلطان عبد الحميد الثاني والأرض المقدسة (بيت المقدس) (Sultan Abdulhamid ve Beytu'l Makdis) Prof. Dr. Abdulfettah el-Awaisi (ASBÜ)-----	35
Sultan Abdulhamid ve İslamcılık Prof. Dr. Ejder Okumuş (ASBÜ) -----	55
الاقتصاد العثماني في عهد السلطان عبد الحميد الثاني ١٨٧٦-١٩٠٩ م (Sultan Abdulhamid Döneminde Osmanlı Ekonomisi 1876-1909) Dr. Ashraf Mohamed Dawaba (İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi) -----	67
Modernizing Beirut During The Reign Of Sultan Abdulhamid II (Sultan II. Abdulhamid Döneminde Beyrut'un Modernleşme Süreci) Prof. Dr. Omar Khaled Tadmorî (Beyrut Üniversitesi) -----	91
العلاقات المصرية التركية في عهد السلطان عبد الحميد الثاني وانعكاسها على العمارة والفنون في مصر (Sultan Abdulhamid Döneminde Türk Mısır İlişkileri ve Mimari ve Sanata Yansımaları) Dr. Amal Mahfouz Ahmed Gomaa (Mısır Tarihi Eserler Bakanlığı)-----	111
العلاقات الخارجية للسلطان عبد الحميد الثاني ودورها الحضاري في توطيد الصلة بإمبراطورية كانم برنو (Sultan II. Abdulhamid'in Dış İlişkileri ve Kanim Barnu İmparatorluğu İle Bağları Güçlendirmedeki Rolü) Dr. İbrahim Muhammed Hasan (Midgirî Üniversitesi-Nijerya)-----	141
Economic Thought & Policies in The Hamidi Era (Sultan Abdulhamid Döneminde İktisat Düşüncesi ve Politikaları) Prof. Dr. Ma'bid el-Jarhî (ASBÜ) -----	155

مصر والمسألة المصرية في إستراتيجية السلطان عبد الحميد الثاني

(Sultan Abdulhamid'in Mısır ve Mısır Meselesindeki Stratejisi)

Dr. Ahmed Abdelwahab İbrahim (Asya Kültür Merkezi Müdürü-Mısır) ----- 173

Sultan II. Abdulhamid'in Afrika Politikası

Dr. Hasan Barlak (Sinop Üniversitesi)----- 187

سياسات السلطان عبد الحميد الثاني وأثرها في نشأة العراق الحديث

(Sultan Abdulhamid'in Takip Ettiği Siyasetin Irak'ın Gelişmesine Etkisi)

Dr. Othman Saeed Houran (Yalova Üniversitesi)----- 217

II. Abdulhamid'in İttihad-ı İslam Siyasetinin Milis Kuvvetleri:

Hamidiye Alayları-Afrika Örneği

Prof. Dr. İbrahim Özçoşar (Artuklu Ün.)- Abdüsselam Ertekin (Dicle Ün.)----- 259

سياسة السلطان عبد الحميد خان الثاني النفطية في ولايتي الموصل وبغداد

(Sultan II. Abdulhamid'in Musul ve Bağdat Eyaletlerine Yönelik Petrol Politikası)

Dr. Mohanad Abdullah Yousuf Alalam (Yalova Üniversitesi)----- 275

II. Abdulhamid'in Arnavutlara Karşı Yakınlaşma Siyaseti

Agron İslami (Ali Hadri Tarih Enstitüsü-Prishtina)----- 319

موقف السلطان عبد الحميد الثاني من الثورة العربية

(Sultan Abdulhamid'in Mısır Urabî Devrimine Karşı Tutumu)

Muhammed İlhami (Türk-Mısır Araştırmaları Merkezi) ----- 327

II. Abdulhamid'in Afrika Elçisi Sadık el-Müeyyed ve Senusîler

Dr. Yasemin Barlak (Sinop Üniversitesi)----- 369

Boundaries of The Mutasarrifate of Kudüs-i Şerif During The Reign of Sultan Abdulhamid II

(Sultan Abdulhamid Döneminde Kudüs Mutasarrıflığının Sınırları)

Dr. Khalid Abdelfettah El-Awaisi (Artuklu Üniversitesi) ----- 399

TAKDİM KONUŞMASI

Prof. Dr. Enver ARPA

ASBÜ Doğu ve Afrika Araştırmaları Enstitüsü Müdürü

Sayın Rektörüm, yurt içinden ve yurt dışından gelen değerli bilim adamları, kıymetli misafirlerimiz, sevgili öğrencilerimiz, üniversitemizin güzide çalışanları, sözlerime başlamadan önce hepinizi saygıyla selamlıyorum. Sempozyumumuza gerek tebliğci ve gerekse dinleyici olarak gösterdiğiniz bu katılımdan dolayı hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Kıymetli Hazırın

Bugün burada 1876 – 1908 tarihleri arasında Osmanlı Devletinin başında önemli icraatlara imza atmış, dünya siyasetinde etkili ve belirleyici bir rol oynamış bir sultanı, Sultan II. Abdulhamid'i anlamak, dönemini bilimsel araştırmalarla analiz etmek üzere biraraya gelmiş bulunuyoruz. Hepinizin malumu olduğu üzere Sultan Abdulhamid dönemi gerek iç ve gerekse dış siyaset yönünden oldukça sıkıntılı, uluslararası ilişkilerin son derece gergin seyrettiği bir dönemdir. Bu dönem, içeride Kanun-i Esasi'nin ilanı, Meclis-i Mebusan'ın feshi, I. ve II. Meşrutiyetin ilanı, padişaha karşı darbe ve suikast girişimleri gibi önemli bazı olaylara sahne olduğu gibi, 93 Rus Harbi, Karadağ, Sırbistan Savaşı, Mısır meselesi, Kudüs sorunu, Hicaz Demiryolu projesi gibi son derece önemli dış olaylara da şahit olmuştur. Abdulhamid, yaşanan tüm bu olaylara ve girişimlere karşın 33 yıl boyunca yıkılmaya yüz tutmuş ülkesinin varlığını koruyabilmiş ve döneminde her biri ayrı bir araştırmayı hak edecek icraatlara imza atmıştır.

Sultan Abdülâziz Han'ı tahttan indiren bir grup Paşa, devlet işlerine karışmaması ve sadece millet meclisinin çıkaracağı kanunlara göre hareket etmesi şartıyla, onu tahta çıkarmışlardı. Ancak o aldığı tedbirlerle kısa bir süre içerisinde iktidarını pekiştirmiş ve ülkeyi selamete erdirmek için büyük bir çaba sarfetmiştir. Bir yandan ülkenin kalkınmasını

temin etmeye çalışırken öbür yandan ülkeye yönelik dış saldırıları bertaraf etmeye gayret etmiştir. Meclis-i Mebusan, aldığı bir kararla ülkeyi Rusya'yla savaşa sokmuş ve 93 Harbi olarak bilinen bu savaşta Osmanlı Devleti büyük kayıplar vermiştir. Böylesine sorunlu bir ortamda tahta çıkan Abdulhamid'in devraldığı Osmanlı Devleti büyük bir siyasi ve mali buhran içindeydi. Devlet, Karadağ ve Sırbistan'da savaşı kaybetmekle yüzyüzeydi. Bosna - Hersek ve Girit'te ayaklanmalar çıkmış ve ülke büyük bir sıkıntıyla karşı karşıya kalmıştı.

İç ve dış buhranlarla boğuşmak zorunda kalan Sultan Abdulhamid, geliştirdiği siyasi deha ürünü politikalarıyla içeride istikrarı sağlamaya ve uluslararası siyasette bir denge oluşturmaya çaba sarfetmiştir. Onun geliştirdiği dâhiyane dış politikası hemen her kesim tarafından takdirle karşılanmıştır. Bir Batılı bilim adamı, 'O, bastonunu Karadeniz'e sokar, Akdeniz'i karıştırırdı' diyerek onun bu siyasi dehasına işaret etmiştir.

Değerli misafirlerimiz

Bu denli önemli hadiselerin yaşandığı bu dönemin henüz hakettiği objektif araştırma ve incelemelere yeterince konu edilmediğini düşünüyoruz. Pek çok konuda yaşandığı gibi bu dönem hakkında da siyasi ve ideolojik tutumlardan kaynaklanan sebeplerle kimileri aşırı övgü ve methiyelerde bulunurken kimileri ise aşırı bir karalama yoluna gitmiştir. Bazı araştırmacılar onu ulu hakan ilan ederken bazıları ise onu diktatör ve kızıl sultan olarak kabul etmiştir. Bu yanlı tutum öyle bir noktaya ulaşmıştır ki ünlü bir mütefekkirimiz "Abdulhamid hakkında söylenen her olumsuz iddiayı tersine çevirdiğimizde doğruyu bulacağız." diyecek kadar kategorik bir değerlendirmede bulunma ihtiyacı hissetmiştir.

Tarihi gerçekliklerin, objektif inceleme ve analizler yapılarak ortaya konulması akademiyanın önemli görevlerinden biridir. Bu gerçekliklerin kişisel tercihlere, ideolojilere veya iç siyasete malzeme yapılmaması, bilimsel ve objektif bir yöntemle ele alınarak gerçeğin olduğu gibi ortaya konulması son derece önemlidir. Bu zaviyeden baktığımızda her lider gibi doğru ve yanlış icraatlarının bulunması tabii olan II. Abdulhamid'in 33 yıllık döneminin detaylı ve bilimsel araştırmalarla ortaya konulması ve üniversitelerde okutulması bir görev olarak önümüzde durmaktadır.

Bir tarihçimizin de ifade ettiği gibi II. Abdulhamid'in dönemi az araştırılmış, az bilinen ama üstüne çok konuşulan bir dönemdir. Bu konuda çok daha fazla çalışmaların yapılması şarttır. Üniversitelerin,

kamu kurumlarının, sivil toplum kuruluşlarının bu konuya daha fazla önem vermeleri, imkânları dâhilinde bu konuyu araştırmaları veya yapılacak araştırmalara destek vermeleri önem arz ediyor. Bu dönemle ilgili iç ve dış arşiv belgelerinin, süreli yayınların ortaya çıkarılması onun daha iyi anlaşılmasına şüphesiz ki büyük katkı sağlayacaktır. Özellikle bu dönemin dış politikasıyla ilgili yurt içinde ve yurt dışında bulunan belgelerin gün yüzüne çıkarılması son derece önemlidir.

İşte biz ASBÜ olarak bu önemine binaen ve bu hususa mütevazı da olsa bir katkı sunması ümidiyle bu sempozyumu tertip etmiş bulunuyoruz. Sempozyumumuza yurt içinden değerli hocalarımız bilimsel tebliğleriyle katkı sunacakları gibi yurt dışındaki araştırmalardan da yararlanmak amacıyla çeşitli ülkelerden bu konuda çalışmalar yapmış kıymetli ilim adamlarını davet ettik. Yurt dışından gelen araştırmacı konuklarımız daha çok Sultan Abdulhamid'in kendi ülkelerine yönelik politikalarını anlatmaya çalışacaklardır.

İki gün boyunca 5 oturum halinde icra edilecek bu etkinlikte Sultan Abdulhamid'in:

1. İslam Birliği Siyaseti
2. İslamcılarla İlişkileri
3. Ekonomi Politikaları
4. Mısır Siyaseti, Mısır Meselesindeki Tutumu, Urabî Devrimine

Karşı Tutumu

5. Kudüs Meselesindeki Tutumu
6. Arnavutlarla Yakınlaşma Siyaseti
7. Beyrut'un Mimarisine ve Sanatına Katkısı
8. Irak Politikası ve Bu Politikanın Irak'ın Gelişmesindeki Rolü
9. Bağdat ve Musul Petrol Politikaları
10. Afrika Siyaseti
11. Kanim Barnu Krallığıyla İlişkileri
12. Senusilerle İlişkileri

gibi konularda tebliğler sunulacaktır. Oturumların sonunda dinleyicilerin katkı ve değerlendirmeleriyle konuların daha derinlemesine analiz edilmesi sağlanacaktır. Tebliğ sunacak olan değerli hocalarımıza şimdiden başarılar diliyorum.

Sözlerimi tamamlamadan önce bu etkinliğin tertip edilmesi hususunda bizi teşvik eden ve her türlü desteği sağlayan, ASBÜ rektörü Prof.

Dr. Mehmet BARCA'ya, organizasyonun tertip ve icra edilmesinde fedakârca gayret gösteren Üniversitemiz akademisyen ve çalışanlarına, sunacakları tebliğlerle bize destek sağlayan çok değerli bilim adamlarına ve sempozyuma destek olan tüm kurum ve kuruluşlara sonsuz şükranlarımı sunuyorum. Sempozyumu takip etmek üzere salonumuzu teşrif eden siz değerli misafirlerimize de ayrıca teşekkür etmek istiyorum.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

AÇIŞ KONUŞMASI

Prof. Dr. Mehmet BARCA

ASBÜ Rektörü

Rusya Federasyonu Başkanlık Akademisi Rektörü, değerli akademisyenler, çok değerli hocalarım, öğrencilerimiz, kıymetli misafirlerimiz, hanımefendiler, beyefendiler; hepinize öncelikle samimi bir hoş geldiniz diyor, saygı ve sevgilerimi sunuyorum.

Vefatının 100. yılında Sultan Abdulhamid'i anmak, onun özellikle diplomasi stratejisini tartışmak üzere bir aradayız. Öncelikle, bir gönül borcu olarak kendisine rahmet diliyoruz, ruhu şad olsun, Cenabı Hakk rahmetiyle kuşatsın ve yolumuzu aydınlatan büyük insanlarla haşretsin.

Abdulhamid, bizden önceki konuşmacının da vurguladığı üzere, çok konuşulan, ancak az bilinen, az araştırılan bir özelliğe sahip. Bu araştırmaların önemli bir kısmının da bilimsel olmadığı, fazlasıyla ideolojik perspektiften bakıldığı, fazlasıyla söylentiler, efsaneler üzerine kurulu olduğu, negatif ya da pozitifine bakmaksızın aslında kişiliği etrafında çok fazla şeyin konuşulduğu, ancak bunların objektif, analitik, bilimsel olmaktan büyük ölçüde uzak olduğuna şahitlik ediyoruz.

Bir yanıla Japonya'dan Amerika'ya uzanan yeni bir toplum oluşturma, bir birliktelik, bir ittifak oluşturma, 50 küsur devleti bünyesinde barındıran bir İmparatorluğu yine dünya siyasetinin odağında tutma çabaları ve bundan dolayı da bazı tarihçilerimizin ifade ettiği üzere evrensel imparator olarak görmemiz gereken bu şahsiyet, başka araştırmacılar tarafında da dağılmakta olan İmparatorluğu koruyamayan, zamanında en fazla toprak kaybını, milyon kilometrenin üzerindeki toprak kaybını yaşadığımız ve içine kapanıklığıyla bilinen, içerideki çok sesliliği bastırmaya çalışan bir Fransız tarihçisi ifadesiyle "Kızıl Sultan" diğeri bir ifadeyle, işin içerisine bilim değil de bilim dışı perspektifler, kanaatler girmeye çalışınca, analitik kavramlarla dönemini ve şahsiyetini anlamak

yerine, kendisini kategorize etmek ve duygu yoğun kelimelerle bunu ifade etmek maalesef 100 yıllık geçmişine rağmen hala en fazla tanıklığını ettiğimiz bir durumu ifade ediyor.

Çelişkili diyebileceğimiz çok sayıda farklı yaklaşımları muhtemelen bir, ideolojik nedenlerle, iki, bilgi yetersizliği nedeniyle bu kadar uçlarda ele alındığını düşünüyorum. Bu anlamda esas itibarıyla tam da bilim insanlarının aşırı siyasal perspektiften, duygusallıktan ve bilgiye, belgeye dayanmayan, çoğu söylenti üzerine kurulu bu hususlardan arındırarak büyük bir İmparatorluğun, dünyaya yön veren bir devletin en uzun imparatoru olarak 33 yıl içerisindeki ekonomi politikaları, diplomatik stratejileri, ülkenin mimarına ilişkin çalışmaları, eğitime ve tarıma verdiği önem ayrı ayrı çalışılmaya değer görünüyor.

Öyle sanıyorum ki, Abdulhamid'i kendi dönemiyle anlamaya çalışmak ve onu bir dönemin içerisine hapsedmek Abdulhamid'i yanlış anlamak olur diye düşünüyorum. Abdulhamid'in 33 yıl içerisinde geliştirmiş olduğu siyaset ve Abdulhamid'in siyasetine karşı geliştirilen siyasetler, hocalarım daha iyi takdir edecektir, 2 gün boyunca tartışılacağı üzere muhtemelen günümüzde ve gelecek on yıllarda da devam edecektir.

Bugünü anlamak, muhtemelen Abdulhamid dönemini, Abdulhamid siyasetini anlamakla çok yakın ilişkili ve yarını da anlamak, çok büyük ihtimalle bu siyaseti anlamaya bağlı gibi görünüyor. Öyle sanıyorum ki, Ortaçağ'dan ayrılan dünyanın yeni bir çağa doğru yol alırken esas itibarıyla Batı merkezliliğine doğru dünya kayarken yeni politikaların şekillendiği, yeni anlayışların ortaya çıktığı dönemin insanıdır Abdulhamid ve bu anlamda bir yanıla Batı siyasetinin şekillendiği, diğer yanıla da buna cevap verme niteliğinde ve cevap vermenin ötesinde de yeni bir anlayışı, yeni bir zihniyeti, yeni bir yapıyı inşa etmek bakımından bir siyaset geliştirilmeye çalışılıyor. Öyle sanıyorum ki, bu perspektiften baktığımızda, o zaman tohumları atılan ve uygulama konan birçok politikanın adeta kesintiye uğramaksızın günümüze kadar devam ettiği ve çok büyük ihtimalle de gelecekte de devam edeceği kanaatindeyim. Bu anlamda esas itibarıyla yaptığımız çalışmanın sadece bir tarihçilik meselesi değil, bugünü anlama ve yarını aydınlatmaya dönük, esasen bilginin faydaya dönüştüğü, bilginin yeni stratejilere, yeni anlayışlara girdi oluşturduğu, yeni bakış açılarını şekillendirdiği bir zenginlikte olmasını arzuluyoruz. Diğer bir ifadeyle, tarihi geçmişi anlamak değil, esasen günü

anlamak için, bugünü de geleceği yansıtmak için görmemiz gerektiği kanaatindeyim.

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi olarak bir araştırma üniversitesi olmanın yanı sıra araştırmada ortaya çıkan bilgiyi faydaya dönüştüren bir üniversite olarak da kendimizi konumlandık. Ülkemizde kapsamlı üniversite sayısı fazlasıyla var, ilk kez bir sosyal bilimler üniversite kurulmuş, ilk ve tek olması nedeniyle sosyal bilimlerde bilgide öncü olma, söylentilerin, kanaatlerin, politik yaklaşımların yerine, bilgiye, belgeye, kanıta dayalı, analitik bilgi ortaya koyan bir objektif birikimine öncülük yapan bir üniversite olmayı arzuluyoruz.

Her nedense Avro-Amerika dünyasının dışında sosyal bilimlerin araştırma yönü adeta yok. Bunun da Abdulhamid'in de anıldığı böylesi bir toplantıda ele alınmasını yürekten arzularım.

Sosyal bilimlerde adeta 'bilgiyi üreten Batı, bilgiyi tüketen ise Batı'nın dışındaki dünyadır' şeklinde bir uzmanlık alanı tahsisi yapılmış; Batı'nın uzmanlık alanı bilgi üretmek, bizim uzmanlık alanımız ise bilgiyi tüketmek olmuştur. Adeta kültürümüzü, tarihimizi, kurumlarımızı, yaşadıklarımızı da Batının penceresinden nasıl görünüyorsa öyle algılamak gibi bir yanılsama içerisine düşmüş durumdayız. Batı bütün bu perspektifini son derece objektiflik vurgusuyla ortaya koyarken, esas itibarıyla çok büyük ihtimalle İhsan Süreyya Hocam satır aralarında bunların nasıl da objektiflikten uzaklaştığı, bilgiyi kendi politikalarının bir aracı, bir dayanağı olarak kullandıkları, stratejilerinin bilgi lojistiğini üniversitelerde nasıl ürettiklerinin iyi örneklerini oluşturacaklardır.

Biz bilgiye böyle yaklaşmak zorunda değiliz. Bilgi bizim için sadece menfaatlerimiz açısından üretmemiz gereken, güç elde etmek, gücü temerküz etmek, gücü geliştirmek için yöneldiğimiz bir kaynak değil, bilgi kendi içerisinde saygıdeğerdir, kutsaldır, bu anlamda biz bilgiyi manipüle etmek değil, bilgiyi objektifliğiyle ortaya koymayı bir inanç meselesi olarak gören bir toplumun evlatlarıyız. Bu anlamda esas itibarıyla bizim kültürümüzde bilgi üreticilerinin erdemli birer insan olmasını arzularız. Batının eğitim yaklaşımında bilgiyle, söylemle eylemin kopuk hale dönüşmesi ve bilginin insanlığın gelişiminden daha fazla belki birilerini emperyal amaçlarının dayanağı haline getirilmesi üzüntüyle izlediğimiz bir durum. Muhtemelen Abdulhamid analizinde bu fotoğrafı daha net görebileceğimiz bir durum karşımızda.

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi olarak araştırılmış bilgiyi sırf bilgi üretimi için yeterli görmüyoruz. Bilginin muhakkak karar süreçlerine yansması, bilgiye dayalı kararların verilmesi, bilgiye dayalı stratejilerin ortaya konması, toplumsal sorunların çözümünde bilginin başat bir rol oynaması, hayatımızın tasarımında bilgi referanslı davranmasını son derece önemsiyoruz. Bu anlamda Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi olarak Türkiye'de ilk sosyokenti kurma kararı aldık ve resmi başvurumuzu yaptık.

Ülkemizde 70'in üzerinde teknokent var, teknolojiye ihtiyacımızın olduğu, teknoloji yeniliklerde de öncü olmamız gerektiğine dair hiçbir eleştiri yapmıyorum. Ancak, adeta sosyal yenilik yapılmayacakmış gibi, sosyal sorunlar karşımızda yokmuş gibi, sosyal sorunları çözerken sosyal bilimlerin bilgisine ihtiyaç yokmuş gibi 150 yılı aşkın bir süredir davranıyor oluşumuz hayretle karşılanacak bir durumdur. Osmanlı'dan bu yana süregelen sosyal bilimlere sadece eğitim amaçlı bakılmış olması, piyasanın acil olarak ihtiyaç duyduğu sosyal bilimcileri, öğretmenleri, sosyologları, psikologları, işletmecileri yetiştirmeye dönük, piyasanın insan kaynağını yetiştirmeye dönük çabalarını son derece yetersiz görüyoruz ve esas itibarıyla asıl araştırılmış bilgi üretiminin, teori üretiminin, ihtiyaç duyulan farklı alanlardaki stratejilerin, kararların temelini oluşturacak hususların sosyal bilimlerde üretilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Diğer bir ifadeyle, 150 yılı aşkındır asıl yüzleştığımız sorunlar şahsi kanaatime göre teknolojik sorunlar değil, asıl sosyal sorunlardır, fakat adeta buraya kayıtsız kalmışız. Çok uzun yıllardır yurt dışına mühendisler yetişsin, sağlıkçılar yetişsin, sanatçılar yetişsin diye binlerce kişi göndermiş durumdayız, ancak sosyal bilimler için aynı çabayı göstermiş değiliz.

Ne yazık ki şunu da ifade etmemde yarar var: Göndermiş olmak da yetmez şüphesiz, belki göndermemek bile tercih edilebilir, çünkü sosyal bilimler sağlık ve mühendislik alanlarından farklı olarak bağlama, içerisinde bulunduğumuz ortamın şartlarına ve dinamiklerine değişkenlerine bağlı olarak en fazla ele almamız gereken disiplinlerdir. Başka bağlamların, başka bağlamlarda üretilen teorileri referans alarak, ödünç alarak, burayı sadece bir uygulama alanı olarak görmek, sosyal bilimlerde yabancılaştırmanın temel kaynağını oluşturma riskine götürür bizi. Bu an-

lamda Abdulhamid İngiltere'nin penceresinden nasıl görünüyordu, Amerika'nın, Fransa'nın penceresinden nasıl görünüyordu değil, kendi penceremizden Abdulhamid nasıl görünüyordu? bu önemli.

33 yılda şekillenen ve günümüzde de bütün hızıyla devam eden söz konusu siyasal akımlar, söz konusu eğitim kurumlarının ortaya çıkması ve yönetimine ilişkin stratejiler, ülkenin imarına ilişkin politikalar, söz konusu diplomatik politikaları muhtemelen kendi penceremizden baktığımız zaman bu bağlamda, bu şartlarda, bu değişkenler altında fotoğrafın daha objektif ve gerçeği, hakikati yansıtacağı kanaatindeyiz.

Bu bağlamda şu yanılıya düşmemek için özellikle uluslararası bir sempozyum yapmayı uygun bulduk: Ulusal sınırlar içerisinde bakıldığı zaman, belki de ele aldığımız şahsiyetin mirasından da kaynaklı olarak fazla duygusal bakılabilir. Onun için, bu yanılısamaya düşmemek için Lübnan'dan, Irak'tan, Mısır'dan farklı çevrelerin, Abdulhamid politikalarının doğrudan ya da dolaylı olarak etkilediği ülkelerin bilim insanlarını dinlemeyi tercih etmiş olduk. Umut ediyorum ki bu, 100. vefat yıldönümünü andığımız bu şahsiyeti anlamak, onun politikalarını anlamak açısından bize daha büyük yararlar sağlar.

Siz değerli konuklarımızı ağırlarken şunu da paylaşmayı yararlı görüyorum: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi olarak genç Cumhuriyetin doğduğu, büyüdüğü ortamda üniversitemizi geliştirdiğimizi belirtmek isterim. Eski Başbakanlık Başvekalet Binası rektörlük binamız, İstiklal Mahkemesi binası, fakültemiz, Hükümet Konağı olarak bilinen Osmanlı'dan miras olarak aldığımız Valilik bir enstitümüz, Sümer Holding 1930'larda yapılan bu bina sosyal bilimler ve diğer enstitülerimizin master ve doktora programlarını yürüttüğü mekanlarımız oldu. Yolun diğer tarafında Birinci, İkinci Meclisin arkasına düşen, eskiden MAYEM olarak bilinen, yine 1930'lardan kalan tarihi tescilli binalarımız, eskiden Kültür Bakanlığı tarafından kullanılan DÖSİM binalarımızı ayrı ayrı enstitü ve araştırma merkezi yaparak buralarda bilgi üretimini hızlandırmak istediğimizi belirtmek isterim.

Yine de bir tarihi mirasın sosyal bilimler bağlamında gelişmesi ve söz konusu bağlamın gelecek kuşaklara da yansıtılması açısından, üniversitemiz Cumhuriyetin kuruluşunun 100. yılına yetiştirmek üzere 12 müze projesi olduğunu belirtmek isterim. Bu mekanlarda yaşananları birer müzeye dönüştürmek üniversitemizin önemli projelerinden biriydi.

Bilindiği üzere, Başbakanlık binamızı İsmet İnönü'den Adnan Menderes'e 9 başbakan Başbakanlık makam odası olarak kullanmış, son Başbakan Adnan Menderes'in anısına Adnan Menderes ve Demokrasi Müzesi, aynı binanın altında Türkiye Cumhuriyeti'nin kasa odası, yani hazine odası, söz konusu odayı Selçuklular'da, Osmanlılar'da ve Türkiye Cumhuriyeti'nde hazine odası konseptinde bir müzeye, Ankara Valiliğini Ankara idari müzesine, İstiklal Mahkemesini İstiklal Mahkemesi müzesine, altında zindan olarak bulunan ve çok sayıda ünlü kişinin gelip geçtiği, kısa süreli olarak tutulduğu yerde de bunu canlandırmak üzere İskilipli Atıf Hoca müzesi, Sümer Holding'i kamu işletmeleri müzesi, bütün bu dönemi anlayabilmek için de geç Osmanlı, erken Türkiye Cumhuriyeti'nin standart yaşamında, günlük yaşantısında bulunan mobilyaları, sandalyeleri, objeleri içeren bir eşyalar müzesinin, irfanının gölgesinde yer aldığımız Hacı Bayram'a yönelik olarak Hacı Bayram Veli müzesini, benzeri 12 müzeyi inşallah 2023'e yetiştirmek istiyoruz. Çünkü şuna bütün yüreğimizle inanıyoruz: Sosyal Bilimler diğer bilim alanlarından farklı olarak bir bağımlılık içerisindedir. Geçmişten gelen ve geleceğe doğru giden bir yolun üzerindedir. Boşlukta ortaya çıkmadık, boşlukta teori üretecekte değiliz.

Burada Hititler'den kalan, Romalılar'dan kalan en az 7 bin yıl bir insanlık mirası, bu mirası son halkası olan Türkiye Cumhuriyeti'nin kurumlarının mirasını üniversitemiz devralmış durumda. Biz Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi olarak bu insanlık mirasını en geniş perspektiften bilgiye dönüştürme, bu bilgiyi hayatımıza dokunan bir aydınlatmaya dönüştürmeye bir vizyon olarak inanıyoruz. Ve umut ediyorum ki, bu vizyonun bir parçası olmayı sizler de katılımlarınızla, desteklerinizle, doğrudan ve dolaylı yaklaşımlarınızla benimsediğiniz için buradasınız.

Sosyal bilimlere çok daha fazla ihtiyaç var, sadece bir üniversitenin değil çok sayıda sosyal bilim üniversitesinin kurulması gerektiği kanaatindeyiz. Özellikle büyük şehirlerimizde muhakkak bir sosyal bilim tematik üniversitesinin kurulmasının bir devlet politikası haline getirilmesi ve sosyal bilimlerin kesinlikle eğitim odaklılıktan daha çok, şüphesiz buna ihtiyacımız var, araştırma odaklılığının teşvik edilmesi ve buralardan üretilen bilgiyle bizim kendimizi tanımamız, eğer başkalarının aynasında kendimizi görecekssek bile hiç olmazsa hareket noktasının kendi sosyolojimiz, kendi ekonomimiz, kendi psikolojimiz, kendi idari yapımız

olması gerektiği kanaatindeyiz. Aksi taktirde, hukuku ithal eden, ekonomi paradigmasını ithal eden, psikolojik açıklamaları ithal eden bir yaklaşımla kendimizi tanıyacağımıza doğrusu inanmadığımız için bu üniversiteyi sizlerin beklentileri, sizlerin destekleriyle inşaallah ülkemizin bir gurur üniversitesine dönüştürmek istiyoruz.

Efendim, katılımlarınızdan dolayı yürektek teşekkür ediyor, bu organizasyonun oluşmasında öncülük eden değerli Hocam Enver Arpa'ya, çalışma arkadaşlarına, ekibine yürektek teşekkür ediyorum.

Bir hususu daha ifade ederek sözlerime son vermek istiyorum. Eskiden Sümer Holding olarak kullanılan bu binanın açılışını sizlerle yapıyoruz. Dün saat sabaha doğru dörtte buraya elektrik verildi. Bugün buranın aktif halde sizlerin hizmetine sunulmuş olmasını kendisinin tarihi mirasına bir anlam katmak bakımından çok özel gördüğümüz için sizlerle beraber adeta açılışını yapmış olduk. Efendim, bu anlamda iki kere hoş geldiniz.

İnşallah iki günlük çalışmamızdan bilim insanları, siyaset adamları, basınımız, öğrencilerimiz faydalanmış olurlar, hayatımızı aydınlatma, kararlarımızı daha fazla bilgiye dayandırma, tartışmalarımızı daha kanıta dayalı, referansa dayalı ortaya koyma bakımından hepimize inşaallah aydınlatıcı bir katkı sağlar.

Tekrar hoş geldiniz, saygılar, selamlar sunuyorum.